

»FIGYELŐ«
 ÚJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
 Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
 Telefon: 299-632.

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Molnár Miklós*
 Cím: *Pesti theatrum 1848-ban.*

Osztályozás	
Tárgy	792
Hely	<i>Nevezeti iratok</i>
Idő	1848 márc.
Szám	

Molnár Miklós:

Pesti theatrum 1848-ban

Schodelné, az operaelőadások koronázatlan királynője pontban 11 órakor befordult a kis színházkapun. Alla alatt libegett a szabályosan megkötött mázni, köpenykéjét illetlenül meglebbentette a márciusi szél, az illatos, finom ruhadarabok gazdája azonban csodálkozva bámult az üresen kongó előtér felé. Ő még nem vette észre, hogy ez az idei március más, mint a többi. Haragosan rávilantotta szemét az öreg kapusra:

— Hát a próba?! Tizenegy óra s nincs itt egy lélek sem.
 — Nagyobb dologra készülnek ma Pesten, min: a „Bájalom” — feleli az öreg. — Egressy úr vezetésével kora reggel óta a Pilyaxban vannak.
 — Mit csinálnak ott?
 — Ugy hirdik: a szabadságot. De amott jön Lendvay úr. Kérdezze meg tőle magától.

Csakugyan, szinte futva fordul be a sarkon Lendvay Márton, de nem egyedül. Követi Szerdahelyi, Szentpéteri. Észre sem veszik Pest kedvencét, a szépséges Schodelné asszony. Sietnek egyenesen az irodába. Új műsor kell estére, nem a „Bájalom” nem is a „Hála-Emlény”, de még a „Kalmár és tengerész” sem. Olyan darab kell, mely méltó a naphoz: 1848 március idusához.

Az irodában már együtt ül a Nemzeti Színház első „üzemi bizottsága”, a Ráday igazgató által életrehozott igazgatótanács. Ott ül Erkel Ferenc karnagy, László József, Lendvay Márton, Szentpéteri Zsigmond, Szilgityi Ede. Csak Egressy hiányzik még e nagy művészek közül, akik csaknem tíz esztendeje együtt vezetik Ráday gróf. fal Pest első nagy magyar nyelvű színházát, akik ismét jogot és becsületet szereztek a „német szó s piszok” tengerében úszó Pesten a szép magyar nyelvnek. Csak Egressy hiányzik, mind között a legkiválóbb, a legnagyobb. Nem tudott még elszakadni a pirosító arccal hömpölygő tömegtől, a Múzeumkerttől, hol barátja, Petőfi szavaija a Talpra magyart.

— Ingyen ünnepi előadást tartunk ma este! — kiáltja Szentpéteri.
 — De mit játszunk? — vetődik fel a kérdés. A csapzottan berontó Egressy adja meg a választ:
 — Bánk bán-t Katona Józseftől.
 — Nem szereti a közönség — fanyalog az igazgatótanács egyik másik tagja De Szentpéteri, a Bánk lángolóerejű Peturja Egressy mellé áll:
 — Nem szerette, mert nem értette. De máától kezdve szeretni fogja.

A határozat végre megszületik s gyorsan próbához látnak. Bara úr, ki már játszotta egyszer Tiborcot, most alig tudja könnyeit visszafojtani, midőn a szöveget mondja. Talán még Egressy Bánkjában sem háborgott így soha az indulat. És a fiatal Laborfalvy Róza... vajjon mit törénthet vele? Gertrudisa oly feleséges s egyben oly mélyen romlott, mintha maga a gonosz német király-

nő lépett volna a színpadra. Hogy mi történt? A többiek még nem tudják. Ő is onnan jön a márciusi utcáról, Landerer és Heckenast nyomdája elől, ahol megismerkedett egy rokonszenves fiatal íróval, bizonyos Jókai Mórral.

Egressy is elégedett. Pedig ez ritkán fordul elő. Rendszerint kevesli a lelkesedést társainál a Bánk előadásain. — Nem értek — szokta volt mondani — ez az egyetlen magyar szomorújáték, mely Shakespeare műveivel egy napon említhető.

S ha ő nem szorgalmazza, nem is került volna színre sokáig Katona József nagy műve. Egressy választotta ki először ezt a darabot juliomjátékául 1839-ben s azóta minden alkalommal, ahányszor csak lehetett, eljátszotta benne Bánko, Petur, vagy Tiborcot — mindegyik szerepet szerette. Egressy forradalmár művészletke indította útjára a Bánkot, de az ő, valamint Lendvay, Szentpéteri és társai érdeme az is, hogy a Nemzeti Színházban megszólaltatta Shakespeare. Nem törődve ezzel, hogy e darabok még nem elég népszerűek s kevesebb bevételt hoznak, mégis mindig ezeket választották ki jutalomjátéknak. Ők kérték fel Petőfit, Vörösmartyt, hogy Shakespeare-t fordítsanak.

Lassan esteledett. Az örömmámorban úszó pesti nép már jóval az

előadás megkezdése előtt ezrével tolongott a színház felé. Szerették a színházukat. Tizenkét évvel ezelőtt be sokan is segítettek abban, hogy felépülhessen. Egy Lukács György nevű építómunkás nevét fel is jegyezte a krónika: két hétig ingyen dolgozott, ingyen hordta a téglát a színház építésénél.

A Bánknak még sosem volt ilyen sikere, mint ezen az estén. Tiborc panasza ma oly vad indulatba hozta a lelkeket, hogy az emberek nem bírtak nyugton maradni. Ma vala, hogy részt akartak venni az előadásban. Részt venni!... Hisz ez az első nap, hogy a nép részt vesz a nagy ügyek intézésében. Kezébe vette az ország sorsát, lerázni készült a fekete-sárga önkényuralmat, megtanult rabláncot törni, zsarnokai ellen lázadni, szabadon élni és lélegzeni.

— A Talpra magyart haljuk! — robbant ki egyszerre egy hangban az egész nézőtéri feszültség.

— A Talpra magyart! — kiáltja utána az egész nép s Egressy Bánk jelmezében kiáll a színpad szélére, szavalni kezd. Szavalni? Egni és gyujtani! Petőfitől tanulta ezt a szenvedélyt, ezt az izzó szabadságszeretetet. De ez sem volt elég. A nép újra hallani akarta e nagy nap versét, utána pedig a Szózatot énekelte felálva, majd együtt szavalt és éne-

kelt indulókat a színészekkel késő éjszakáig.

Ezen az estén forrott igazán egyé a nép a maga művészeivel. Nem csoda, hogy a szabadságharc piros honvédsípkában találja majdnem mindazokat, akik kőből ragasztott szakállal, bajusszal a multban csak komédiásai voltak a népnek.

Egressy fontos szerepet is kap a szabadságharcban. Kossuth kormánybiztossá nevezi ki a Tiszavidéken. Munkája nehezen indul, a polgárok még csak a komédiást látják benne. Az egyik beszéd befejező mondata előtt egy lélekzetvételyi szünetet tartott, mire az egyik polgár megszólal:

— Vigyázzanak kendtek, most mindjárt meghal, én már ismerem! De nem sokáig tréfálkoztak Egressy, hamarosan tekintélyt szerzett. Részt vesz a harcokban is. Egy gerillacsapatot vezet őrnagyi rangban. Lendvay Márton is ott van Budavár ostrománál. Az elsők közt, akik a várfalra tűzték a nemzeti lobogót.

Es az elkényeztetett primadonna, a szép Schodelné, aki 1848 márciusában még nem értette, miről van szó, rövidesen maga is 48 eszméjének lelkes híve lett. Amikor Pestre ismét ráborult az éjszaka, elfoglalták az osztrák csapatok, Schodelné a többi hazafival együtt Debrecenbe menekül.

Első nagy színészeink méltók voltak a korhoz, amelyben éltek, élel jártak a szabadságért, az új hazáépítéséért folyó küzdelemben.